

Rapport deputaten relatie kerk en overheid

Generale Synode van de Gereformeerde Kerken Meppel 2017

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap administratieve ondersteuning via: dao@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Verslag van de werkzaamheden	3
2. Nieuwe opdracht	12
3. Samenstelling deputaatschap	12

Bijlagen

1. Opdracht Generale Synode Ede 2014	13
2. Besluiten studierapport Raad van Advies huwelijk en echtscheiding en deputaten relatie kerk en overheid	14
3. Voorstel inzake formulering nieuwe opdracht	15
4. Rooster van aftreden	16
5. Begroting 2018-2020	16
6. Voortgangsverslagen	16

Inleiding

Het deputaatschap voor de relatie kerk en overheid (RKO) heeft conform artikel A5 kerk en overheid KO 2012, tot taak namens de kerken contact te onderhouden met de (landelijke) overheid. Het doet dit door op passende momenten haar zijn respect te betuigen en door de overheid te attenderen op gerechtvaardigde belangen van de kerken, wanneer die door wetgeving of beleid geschaad dreigen te worden. Voor dit laatste wordt samengewerkt in het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO). Daarnaast willen deputaten bevorderen dat plaatselijke kerken en kerkleden hun roeping ten aanzien van de samenleving waarin zij leven, verstaan en mogelijkheden om daarop positief in te werken, benutten.

1. Verslag van werkzaamheden

Deputaten kregen van de GS Ede 2014 de opdracht besluit 2 a t/m b, besluit 3a t/m j, besluit 4 en besluit studierapport Raad van Advies huwelijk en echtscheiding de deputaten relatie kerk en overheid uit te voeren.

Besluit 2:

De preses van de generale synode te benoemen tot titulair voorzitter van het deputaatschap voor de relatie kerk en overheid, en hem de bevoegdheid te geven, in overleg met de andere deputaten, deel te nemen aan het publieke debat zoals dat het Interkerkelijk Contact in overheidszaken (CIO) voor ogen staat en eventueel ook tot publieke standpuntbepaling namens onze kerken te komen.

Daarnaast behoort tot zijn taak:

- a. *Op uitnodiging van de overheid de kerken te vertegenwoordigen bij officiële plechtigheden en in bijzondere gevallen, ook zonder uitdrukkelijke uitnodiging van de overheid, de kerken te vertegenwoordigen in samenkomsten met een nationaal karakter, voor zover de aanwezigheid bij deze gelegenheden verenigbaar is met de kerkelijke verantwoordelijkheid en de christelijke levensstijl en schriftelijk te verantwoorden aan de uitnodigende instantie waarom in voorkomend geval niet op een uitnodiging kan worden ingegaan;*
- b. *Namens de kerken gelukwensen of betuigingen van deelneming bij vreugde of rouw het Koninklijk Huis betreffende over te brengen en de vertegenwoordiging van de kerken op Koninklijke recepties voor te bereiden en uit te voeren, behalve wanneer de generale synode bijeen is.*

Ds. P.L.Voorberg is vanaf september 2014 in het deputaatschap aangetreden als opvolger van ds. P. Niemeijer in de functie van titulair voorzitter (preses). De preses heeft in de verslagperiode bij diverse gelegenheden acte de présence gegeven. Hij is in de verslagperiode ook bij diverse gelegenheden benaderd in verband met allerlei onderwerpen. Hij heeft gereageerd waar dat nodig was en wat hem niet regardeerde heeft hij doorgeleid naar andere instanties (bijv. vragen inz. de Nationale Synode, naar DKE). Hij heeft de nieuwjaarsrecepties van Koning Willem Alexander bijgewoond. Ook heeft hij als afgevaardigde naar het Breed beraad van de Protestantse Kerken (voorheen het 'Woerdens Beraad') de jaarlijkse vergaderingen van september 2014 en 2015 bijgewoond. In september 2014 heeft Voorberg een brief geschreven aan het Breed beraad over de herdenking van vlucht MH17. Op 1 oktober 2014 was er een symposium 'geloof en seksuele diversiteit', uitgaande van het ministerie van OCW, waar hij ook aanwezig was. Op 10 december 2014 deed de Raad van Kerken een verklaring het licht zien 'De kerk hoort een veilige plek te zijn'. Namens de Gereformeerde Kerken ondertekende ook ds. Voorberg. Hij gaf toelichting op de besluiten van de GS Ede op een regionale gemeentevergadering te Hoogeveen. Er is door hem een brief verzonden aan de Joodse gemeenschap i.v.m. bedreigingen in Nederland. Op verzoek heeft hij dat in het dagblad De Stentor in een interview nader toegelicht. Hij participeerde in een debat in het *Reformatorisch Dagblad* n.a.v. het besluit van de GS Ede 2014 over het niet instellen van een deputaatschap Kerk en Israel. Ook heeft hij een gesprek bijgewoond op de VU over het ambt en hoe geestelijk leiderschap functioneert. Hij leverde een bijdrage aan *een druppel jou, gebeden*, een uitgave van de Raad van Kerken en de uitgave *beleving, eucharistie en avondmaal* van dezelfde instantie. Namens de kerken nam hij het boek *Goed gelovig* in ontvangst en ging in op diverse vragen van journalisten via de

geschreven pers en de Radio. Ook was hij aanwezig bij het afscheid van diverse hoogleraren van de TU te Kampen en op de Dies van deze instelling. In april 2016 heeft hij een notitie geschreven: *een warm hart voor vluchtelingen* (over het vluchtelingenvraagstuk) en nam hij deel aan een gesprek van de ChristenUnie met diverse kerkelijke leiders over deze zelfde problematiek. Hij heeft positief gereageerd op een uitnodiging van de PKN om mee te werken aan (de voorbereiding op) een symposium en viering op 31 oktober 2017 t.g.v. 500 jaar Reformatie in Utrecht.

Al met al kan de conclusie zijn dat de persoon van het 'gezicht van de kerken' door steeds meer instanties en personen benaderd wordt en zijn functioneren in een behoefte voorziet.

In juli 2016 heeft Voorberg zijn ervaringen gepubliceerd in het stuk: *Ervaringen van het 'gezicht van de kerken'*

Besluit 3:

- a. *hetzij op verzoek van de overheid, hetzij op verzoek vanuit de kerken, hetzij op eigen initiatief, zich tot de overheid te richten over publieke zaken die overal in ons land de dienst van de kerk (art. A5 kerk en overheid KO 2012), of het leven als christen raken, onder meer bij ernstige openbare aantasting van Gods naam, bij ernstig onrecht en bij bedreiging van de vrijheid van godsdienst. Indien de generale synode bijeen is, doet de synode dit zelf. Deputaten dienen de kerken van hun reacties in kennis te stellen;*

Het Moderamen van het CIO heeft tweemaal per jaar een gesprek met de voor de 'eredienst' verantwoordelijke minister, thans de Minister van Veiligheid en Justitie de heer Mr. G.A. van der Steur. Gegeven diens coördinerende verantwoordelijkheid worden met deze minister alle voor de kerken relevante onderwerpen besproken. Zo nodig wordt hem gevraagd actie te ondernemen.

- b. *de kerken te informeren over stukken die van de overheid bij hen inkomen en bestemd zijn voor de kerken of anderszins van belang zijn voor de kerken en over maatregelen of voornemens van de overheid en uitspraken van de rechterlijke macht die de dienst van de kerk en/ of het leven als christen raken;*
- c. *de gereformeerde kerken in Nederland te vertegenwoordigen in het CIO alsmede in de commissies CIO-K (kerkelijke gebouwen), CIO-J (justitie) en CIO-O (onderwijs);*

Deputaten hebben zich in het CIO doen vertegenwoordigen door E. van Middelkoop (moderamenlid van het CIO), in CIO-J door ds. J.B. de Rijke, in CIO-K door B. Kamsteeg en in CIO-O door drs. A.E.H. van der Kolk. Zij hebben op elke vergadering van deputaten verslag uitgebracht van hun werkzaamheden. Samenvattingen daarvan zijn opgenomen in de jaarverslagen van het deputaatschap. Van belang zijnde informatie voor de kerken is doorgestuurd naar de vereniging steunpunt Kerkenwerk en naar deputaten financiën en beheer.

- d. *het nodige te doen om de betrokkenheid van kerken bij het justitiepastoraat te vergroten;*

Op verzoek van de hoofdpredikant is, de in september 2013 bevestigde predikant G.Kloppenburg, per november 2015 aan het werk gegaan in de PI van Almere, waar hij als enige justitiepredikant een werkweek heeft van 26 uur.

De kansen om via diverse media bekendheid te geven aan het werk van justitiepastoraat in het algemeen en dat van ds. G. Kloppenburg in het bijzonder worden verkend en waar mogelijk gebruikt. Het is wel duidelijk dat op diverse plaatsen al vrijwilligers uit de kerken meedraaien om bijv. een kerkdienst op zondag mogelijk te maken en mee te ondersteunen. Ook zijn er kerken die actief betrokken zijn bij het Diaconaal Centrum voor Gevangenispastoraat (een stichting die de kerken buiten wil verbinden met de gedetineerden binnen).

- e. *een commissie te vormen die onder verantwoordelijkheid van deputaten steun en advies kan geven aan de benoemde justitiepredikant in die gevallen waarin de predikant, de kerken en/of de Dienst Geestelijke Verzorging in penitentiaire inrichtingen dit gewenst of nodig achten;*

Naast het jaarverslag dat de justitiepredikant opstuurt vindt er jaarlijks overleg plaats tussen de justitiepredikant en het gehele deputaatschap. Binnen het deputaatschap functioneert een van de leden als contactpersoon met de justitiepredikant die hem ook jaarlijks bezoekt. De contactpersoon zal, wanneer de justitiepredikant concrete vragen heeft, vanuit het deputaatschap daarop ingaan, eventueel in overleg

met het deputaatschap. Ook kan hij op ad hoc basis een klankbordgroep samenstellen om met de justitiepredikant mee te denken.

- f. met de Dienst Geestelijke Verzorging in penitentiare inrichtingen in gesprek te blijven over het Theologisch Centrum voor het justitiepastoraat en te streven naar waarborging van de huidige principiële koers van het Centrum, waarbij personele participatie vanuit onze kerken tot de mogelijkheden behoort;*

Het ICJ (CIO-J), waar we als kerken in participeren, is gesprekspartner van het Theologisch Centrum voor het justitiepastoraat maar draagt er geen verantwoordelijkheid voor. Ook de DGV draagt er geen verantwoordelijkheid voor. Het Centrum voor het Justitiepastoraat is van de Protestantse Theologische Universiteit, de Katholieke Universiteit Tilburg en de Rechtenfaculteit Tilburg. De ICJ geeft wel steun aan de protestantse kant van dit centrum.

Deputaten stellen daarom voor deze opdracht zo niet meer mee te geven. Laat de Generale Synode erop vertrouwen dat de principiële koers van het Theologisch Centrum voorwerp van gesprek is in het overleg met het ICJ.

- g. de kerken en kerkleden desgevraagd bij te staan in het op christelijke wijze betrokken zijn in de maatschappij, in het contact met plaatselijke en regionale overheden;*

Vanuit de kerken zijn geen concrete vragen gesteld waarbij wij als deputaten hulp konden bieden aan kerkleden.

- h. deel te nemen in de Stichting voor protestants godsdienstonderwijs op openbare basisscholen en te bevorderen dat bevoegde leden uit onze kerken zich voor dit werk beschikbaar stellen.*

Het godsdienstonderwijs op openbare scholen zoals dat door het CIO-O wordt gecoördineerd, kon in de afgelopen periode goede voortgang vinden. Voor het Protestantse veld is er door het Bureau GVO zeer veel werk verzet om ook nu weer te komen tot een correcte toewijzing van groepen (1916 groepen) aan docenten (nu 268)! Dit jaar een krimp van iets meer dan 3%, landelijk is dat ruim 2% voor het totaal van GVO en HVO.

In het aantal toegewezen groepen trad zo opnieuw een lichte daling op die met name werd veroorzaakt door het opheffen van scholen en door fusies: de gevolgen van dalende leerlingenaantallen.

Ook het aantal docenten daalde, door pensionering en door de ontwikkeling dat in de plaats van vertrekkende collega's met kleine dienstverbanden er nieuwe collega's komen met grotere dienstverbanden: voor hen is het geven van GVO een (hoofd)taak.

Het bestuur heeft in 2015 een Onderzoek laten verrichten naar de problematiek van het (her)krijgen van plaatselijke kerkelijke steun. Het onderzoeksrapport 'Plaatselijk verbonden' wordt in 2016 besproken en zal tot beslissingen leiden over te voeren beleid.

De commissie spreekt uit dat zij veel waardering heeft voor het werk van de tien regiobegeleiders, de docenten, het bureau en het bestuur. Met name de docenten en de regiobegeleiders zijn de ambassadeurs van het PC GVO.

Al met al schatten we dat nu 25507 kinderen protestants GVO volgen, iets waarvoor we dankbaar mogen zijn.

- i. deputaten opdracht te geven zich te oriënteren op de mogelijkheden om deel te nemen in het CIO-G (gezondheid) en daar een afgevaardigde naar toe te zenden indien dat wenselijk voorkomt en daarover rapport uit te brengen op de eerstvolgende generale synode;*

Deputaten zijn van oordeel dat het wenselijk is dat de GKv gebruik maken van het recht om als lid van het CIO ook vertegenwoordigd te zijn in de commissies van het CIO, zoals in dit geval het CIO-G. Vanuit het CIO-G kwam het verzoek om namens de GKv een afgevaardigde te sturen naar het CIO-G. Deputaten hebben derhalve in positieve zin besloten en hebben inmiddels iemand bereid gevonden de GKv te vertegenwoordigen in het CIO-G.

- j. deputaten opdracht te geven te participeren in het interkerkelijk overleg ter ondersteuning van asielzoekers in hun processen bij de overheid.*

In 2014 is ds. L.W. de Graaff door de GS benoemd als lid van de commissie- Plaisier.

De commissie bestaat momenteel uit 12 leden afkomstig uit verschillende kerkgenootschappen.

In de loop van het jaar 2015 heeft hij samen met een collega gesprekken gevoerd met een tiental asielzoekers over hun bekering tot het christelijk geloof.

Deze gesprekken kunnen door de asieladvocaat worden aangevraagd wanneer hij/zij ervan is overtuigd dat de betrokken asielzoeker in Nederland tot geloof is gekomen en om die reden niet meer kan terugkeren naar het islamitische land van herkomst.

Om de leden van de Commissie Plaisier in de gelegenheid te stellen om een goed advies te kunnen geven, krijgen de commissieleden van tevoren grote delen van het betreffende dossier toegestuurd.

In het merendeel van de gevallen konden wij een positief advies uitbrengen.

Eenmaal per jaar komt de commissie bijeen om ervaringen uit te wisselen en vragen te bespreken die in de loop van de tijd zijn gerezen. In 2015 heeft prof. dr. Joke van Saane (godsdienstpsychologe verbonden aan de VU) een onderzoek naar geloofwaardigheid van bekeringen afgerond. Zij heeft een methodiek ontwikkeld die behulpzaam kan zijn bij het onderzoek naar deze geloofwaardigheid. Het spreekt voor zich dat de leden van de Commissie Plaisier hiervan met veel interesse kennis hebben genomen.

In de loop van 2015 is ds. L.W. de Graaff door de GKV te Breda benaderd met een vraag om advies. Deze vraag kon naar tevredenheid worden beantwoord.

Overleg binnen de gereformeerde gezindte.

Het deputaatschap heeft in september 2014 en 2015 deelgenomen aan een overleg met de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Bond in de PKN, de Gereformeerde Gemeenten, tevens die in Nederland en die buiten verband, de Hersteld Hervormde Kerk, de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Dit Breed Beraad (voorheen het Woerdens beraad) met de vertegenwoordigers van de genoemde kerken komt één à twee keer per jaar bij elkaar om te spreken over de verhouding van de kerken tot de overheid en over onderwerpen waarover deze kerken zich gezamenlijk tot de overheid kunnen wenden en die niet in het CIO worden besproken. Daaruit kan een gezamenlijk initiatief voortkomen, zoals een brief of een overleg met een bewindspersoon. Er is geen behoefte aan een officiële status (met eigen rechtspersoonlijkheid); het informele platform volstaat en voldoet. Wat betreft onze deelname zal per geval beslist worden wat wij als deputaatschap doen.

In oktober 2015 heeft een delegatie van het Beraad een gesprek gehad met de Koning Willem Alexander. Zaken die het Beraad aan de orde wilde stellen zijn: wat ons drijft als kerken, de heilzaamheid van Gods geboden voor ons allen, de correspondentie met de overheid, onder meer over de commercialisering van de zondag, de toenemende rol van de kerken naar buiten toe en het antisemitisme. Op 27 mei heeft het beraad een brief verzonden aan de minister van binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, dr. R.H.A. Plasterk waarin kenbaar wordt gemaakt dat wij grote bezwaren hebben tegen de intrekking van de Zondagswet. Het doel van de Zondagswet is ondermeer het geven van nadere voorschriften ter wegneming van beletselen voor de viering van en ter verzekering van de openbare rust op zondag en enige Christelijke feestdagen. Het intrekken van de Zondagswet en het verder prijsgeven van de zondag als wekelijkse rustdag is dan ook een keuze die (op den duur) alleen maar schade kan geven aan mens en samenleving. Het ministerie heeft hierop geantwoord dat de ontvangen reacties, ook van het Breed Beraad, in de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel zal weergeven.

Besluit 4:

Deputaten een budget toe te kennen voor 2015 van € 11.700, voor 2016 van € 11,900 en voor 2017 van € 12.100. Het totale budget komt daarmee op € 35.700.

De rekening over het jaar 2015 sluit op een bedrag van € 10.691,- (dit betekent een voordelig saldo van €1008). Voor het jaar 2016 komen we uit op een begroting van € 12.451 en voor 2017 op een begroting van € 12.094. De totale post uitgaven en begroting komt hiermee op € 35.236. Dit geeft over deze drie jaren een positief saldo van € 464.

Opdracht van de Generale Synode Ede 2014 Studierapport Raad van Advies huwelijk en echtscheiding en deputaten relatie kerk en overheid

Besluit:

- a. *in reactie op het verzoek van deputaten aan de Generale Synode om aan te geven of de daarin ontwikkelde denklijnen een goede richting wijzen of niet, daarover nog geen uitspraak te doen;*
- b. *het deputaatschap relatie kerk en overheid samen met het deputaatschap huwelijk en echtscheiding opdracht te geven om te onderzoeken of er bij andere kerken bereidheid is om gezamenlijk deze zaak te bestuderen en tot een breed gedragen besluit te komen, en daarover aan de volgende synode te rapporteren;*
- c. *uit te spreken dat voor het huwelijk als 'een totale levensgemeenschap van één man en één vrouw, rechtsgeldig aangegaan voor het leven' in de huidige maatschappij het Burgerlijk huwelijk de meest passende vorm is;*
- d. *in afwachting van een definitief besluit inzake de verschillende samenlevingsvormen de kerkenraden op te roepen erop toe te zien dat bij het aangaan van een geregistreerd partnerschap de betreffende man en vrouw elkaar trouw beloven voor het leven;*
- e. *de kerkenraden aan te bevelen het rapport- onderdeel over de 'bijbelse uitgangspunten' te verwerken in hun onderwijs en toerusting van gemeenteleden en het rapport- onderdeel over 'achtergronden van het moderne samenwonen' te gebruiken bij hun pastoraat aan gemeenteleden die samenwonen.*

Gronden:

1. *deputaten vonden elkaar niet bij twee centrale aspecten van de in het studierapport ontwikkelde denklijnen:*
 - a. *de invoering van een 'huwelijk in bijbelse zin' naast het in de wet vastgelegde 'burgerlijk huwelijk' en de andere wettelijke relatievormen 'geregistreerd partnerschap' en 'samenlevingscontract' ;*
 - b. *de conclusie dat het verschil tussen Burgerlijk huwelijk en Geregistreerd partnerschap niet langer als principieel van karakter kan worden beschouwd, en oordelen zelf dat dit visieverschil tot voortgaande bezinning zou moeten leiden;*
2. *het studierapport biedt een verantwoorde omschrijving van het spreken van de Bijbel over het huwelijk, een in grote lijnen overtuigende analyse van de realiteit van het samenwonen en van de verschillende wettelijke vormen maar biedt nog onvoldoende om te kunnen beslissen of de kerken zich in een eigen regelgeving rond kerkelijke erkenning en bevestiging van een huwelijk voortaan moeten richten naar een eigen Bijbelse huwelijksdefinitie in plaats van uit te gaan van het bestaande burgerlijk huwelijk;*
3. *deputaten wijzen terecht op het feit dat overleg met andere kerken nodig is bij een dermate centraal onderwerp als de omgang met het burgerlijk huwelijk en de plaats die de kerk inneemt bij het aangaan van huwelijken door haar leden;*
4. *er is de wettelijke mogelijkheid om het geregistreerd partnerschap aan te vullen met bepalingen die passen bij het kerkelijk spreken over het bijbelse huwelijk;*
5. *het studierapport bevat waardevolle inzichten en richtlijnen voor de pastorale en kerkrechtelijke praktijk.*

De aanvullende opdracht is dus :

"het deputaatschap RKO samen met het deputaatschap H&E opdracht te geven om te onderzoeken of er bij andere kerken bereidheid is om gezamenlijk deze zaak te bestuderen en tot een breed gedragen besluit te komen, en daarover aan de volgende synode te rapporteren";

In dit deelrapport brengen de genoemde deputaatschappen verslag uit van de uitvoering van deze opdracht. Vervolgens verbinden zij het resultaat ervan met de besluittekst van De GS Ede en met hun studierapport dat daar diende, om in het licht daarvan een aanvullende besluittekst aan de GS voor te leggen. Wij benadrukken vooraf dat dit rapport en zijn besluittekst niet geïsoleerd gehanteerd kunnen worden. Zij moeten in relatie gehouden worden tot het eerdere rapport aan de Generale Synode van Ede

2014 en tot de besluittekst van Ede. Dat is onder meer van belang om te blijven beseffen dat de conclusies geen omvattende behandeling bieden van de problematiek van samenwonen als zodanig en van alle vormen van samenwonen maar zich richten op de kerkelijke omgang met wettelijk geregelde vormen van samenwonen als alternatief voor het Burgerlijk Huwelijk.

1. Uitvoering

Deputaten hebben zich eerst bezonnen op de vraag met welke 'andere kerken' zij in contact zouden treden. Zij concludeerden dat het weinig zin zou hebben te overleggen met kerken die confessioneel of kerkrechtelijk geen gereformeerd karakter vertonen. Een uitnodiging om gezamenlijk op te trekken aan bijvoorbeeld een kerk waar het huwelijk als sacrament geldt (Rooms-katholiek) of een kerk die huwelijken tussen partners van hetzelfde geslacht erkent dan wel geen problemen heeft met niet-huwelijkse samenlevingsvormen, zou het proces van bezinning nodeloos compliceren. Omgekeerd hebben kerken van evangelische snit veelal geen gezamenlijk beleid op dit punt, en is ook hun verhouding tot de overheid meestal een andere. Daarom is contact gezocht met kerken of delen daarvan die gerekend kunnen worden tot de (brede) gereformeerde traditie.

Complicerend was dat de officiële of informele vertegenwoordigers van deze kerken natuurlijk geen standpunt namens hun kerken over de vraag van de GKV synode konden geven. Daartoe zouden zij eerst in eigen kerkverband de weg via de synode moeten gaan en dat zou ertoe leiden dat deputaten nog niet hadden kunnen rapporteren aan de GS 2017. Genoemde afgevaardigden spraken dus meestal op persoonlijke titel maar waren daarbij natuurlijk wel in staat te peilen hoe de zaak met betrekking tot niet-huwelijkse samenlevingsvormen in het eigen kerkverband ligt. In dit rapport gebruiken wij hun visies als indicatie voor de vraag of er draagvlak bestaat om op dit punt een gezamenlijk traject van bezinning en mogelijke actie met de GKV aan te gaan.

Na schriftelijke voorbereiding vond op 27 januari 2016 een ontmoeting plaats tussen afgevaardigden van beide GKV deputaatschappen en afvaardigingen van resp. de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Nederlands Gereformeerde Kerk, de Gereformeerde Bond in de PKN, de Gereformeerde Gemeenten, en de Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Ook de Oud Gereformeerde Kerken waren van plan te komen maar moesten verstek laten gaan. Van deze ontmoeting is een verslag gemaakt dat in het archief van deputaten is opgenomen. Daarnaast hebben de Hersteld Hervormde Kerk en de Voortgezette Gereformeerde Kerk schriftelijk gereageerd. Ook hun reacties zijn bewaard. Deze reacties uit andere kerken zijn ter inzage voor de synodeleden.

Aan deze (afgevaardigden uit) andere kerken was het deputatenrapport voorgelegd dat diende op de GS Ede 2014, met daarbij een samenvatting van de tijdens de bespreking gesignaleerde knelpunten. Daarbij werden twee concrete vragen gesteld:

1. In hoeverre is in uw kerken de problematiek van ongehuwd samenwonen en andere wettelijke samenlevingsvormen dan het burgerlijk huwelijk aan de orde, en in welke mate bestaat er binnen uw kerken rond die thema's bezinning of beleid?
2. Wat is uw mening over de oplossingsrichting die vanuit de deputaatschappen is geadviseerd aan de laatstgehouden Generale Synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)?

2. Resultaat

Het beeld dat de verschillende kerkverbanden vertonen bleek divers. Meerdere kerken gaven aan dat de problematiek van ongehuwd samenwonen en het gebruik van niet-huwelijkse samenlevingsvormen niet (Hersteld Hervormde Kerk, Gereformeerden Gemeenten, Gereformeerde Gemeenten in Nederland) of niet meer (Gereformeerde Bond) speelde. Daaruit volgde dat er binnen de betrokken kerken geen bijzondere urgentie of animo te verwachten zou zijn om deze zaak samen met de GKV te bestuderen. De andere kerken herkenden de problematiek wel uit eigen praktijk, maar toonden zich om uiteenlopende redenen geen van alle enthousiast voor het traject dat de GKV wilde laten onderzoeken. In de Nederlands Gereformeerde Kerken bestaat vanouds terughoudendheid over een te zelfstandige rol van de kerk bij de huwelijksluiting. Binnen de Christelijke Gereformeerde kerken zou een oplossingsrichting als het GKV

rapport voorstelt niet ondenkbaar zijn, maar dan als pastoraal of kerkrechtelijk beleid in concrete situaties. Erkend wordt dat partnerschapsregistratie niet meer principieel verschilt van het burgerlijk huwelijk en soms getuigt van een bewustere christelijke afweging dan dit laatste. Voor een massieve vorming van nieuwe theorie en onderbouwing van een visieverandering op dit punt zoals het rapport deze beargumenteert zou in de CGK echter weinig draagvlak bestaan.

Overigens werd wel algemeen erkend dat het instituut van het Burgerlijk Huwelijk in de huidige Nederlandse samenleving vergaand geseculariseerd is en dat daarvan een uitdaging uitgaat in de richting van de kerken. Bij de meeste deelnemers bestond ook het besef dat deze secularisatie van het Burgerlijk Huwelijk tot gevolg heeft dat de verschillen met partnerschapsregistratie en samenlevingscontract relatiever worden. Ook bestond er algemeen waardering voor allerlei passages in het rapport, zoals de beschrijving van het Bijbelse profiel van het huwelijk, de noodzaak van een kerkelijke voorbereiding op het huwelijk en begeleiding van gehuwden, de schets van achtergronden van het hedendaagse samenwonen en de pastorale intenties. Anderzijds leefde bij de meerderheid van de gesprekspartners zorg over het risico dat het GKV rapport uiteindelijk toch teveel toegeeft aan de tijdgeest. Wel toonde men zich uitgesproken positief over het feit dat de GKV hierin niet zomaar een eigen koers willen varen maar verwante kerken consulteren.

3. Eerste conclusie: geen wending

Deputaten concluderen dat er bij de meest aan de GKV verwante kerken onvoldoende draagvlak bestaat voor de oplossingsrichting die in het deputatenrapport aan de GS Ede 2014 werd voorgesteld. Zelfs wanneer iedereen binnen de GKV deze richting zou delen (wat niet het geval is), zou het daarom niet verstandig zijn om deze om te zetten in Generaal kerkelijk beleid.

Dat betekent dat de kerken op dit moment moeten blijven bij de geldende opvatting dat een man en een vrouw die elkaar willen toebehoren in de Nederlandse situatie van dit moment een burgerlijk huwelijk moeten aangaan. Er is onvoldoende draagvlak om daarnaast onder voorwaarden andere samenlevingsvormen als partnerschapsregistratie of samenlevingscontract officieel te erkennen. Evenmin bestaat er voldoende steun voor een van de overheid onafhankelijke kerkelijke huwelijkspraktijk die niet het Burgerlijk Huwelijk volgt maar waarin een Bijbelse definitie van het huwelijk beslissend is.

4. Aanvullende overwegingen

Met deze conclusie staat de Generale Synode nog altijd voor de vragen van de PS Friesland die in 2011 op de tafel van de GS Harderwijk gelegd zijn en die aanleiding vormden voor het studierapport dat aan de GS 2014 werd aangeboden. De urgentie van die vragen is inmiddels alleen maar toegenomen. Ongehuwd samenwonen komt in steeds meer gemeenten en in steeds grotere aantallen voor. Daarbij ligt ook de vraag hoe de kerk zou moeten omgaan met andere wettelijke vormen dan het Burgerlijk Huwelijk, die 'Friesland' aan de orde stelde, bij veel kerkenraden nadrukkelijk op tafel.

De Generale Synode kan gezien het onvoldoende aanwezige draagvlak binnen de kerken en tussen verschillende gereformeerde kerkverbanden onderling niet de oplossingsrichting overnemen die het studierapport wees. Tegelijk is het wenselijk dat zij wel zo maximaal mogelijk ingaat op de vragen van de PS Friesland. Behalve enkele elementen uit de besluitvorming van de GS Ede 2014 zijn daartoe enkele aanvullende accenten nodig.

Van de besluitvorming van de GS Ede 2014 dragen enkele elementen een voorlopig karakter, in afwachting van het nadere overleg met andere kerken, terwijl andere al een richting wijzen. Deze laatste betreffen de voorkeur van de kerken voor het Burgerlijk huwelijk en de aanbeveling in het pastoraat bij samenwonen te rekenen met de onderdelen 'Bijbelse uitgangspunten voor het huwelijk' en 'Achtergronden van het hedendaagse samenwonen' uit het deputatenrapport. Nu gebleken is dat er geen draagvlak bestaat om alternatieven voor het Burgerlijk Huwelijk onder voorwaarden officieel te legitimeren, is het verstandig de genoemde voorkeur voor het Burgerlijk huwelijk sterker te verwoorden dan de GS Ede 2014 deed. Dat kan door de formulering over te nemen die in de bovenstaande eerste conclusie is gebruikt:

- “uit te spreken dat de kerken in de huidige maatschappij blijven kiezen voor het wettelijke instituut van het Burgerlijk huwelijk wanneer een man en een vrouw rechtsgeldig een huwelijk willen aangaan”

Deze formulering is enerzijds eenduidiger, maar laat anderzijds uitkomen dat het hier gaat om kerkelijk beleid waarbij in het midden blijft of deze keus voor het Burgerlijk Huwelijk rechtstreeks gelijk gesteld mag worden met Gods wil. Over dat laatste punt verschillen immers de meningen binnen de kerken. Daarbij sluit aan dat plaatselijke kerken ruimte moeten houden om hun beleid met betrekking tot samenwonende leden die geen Burgerlijk Huwelijk aangaan zelfstandig en afgestemd op de situatie en motivatie van de betrokkenen vorm te geven. Zeker gezien het feit dat dit in allerlei plaatselijke kerken al gebeurt, is het zuiver om ook op dat punt als GS een uitspraak te doen. Het zal niet te vermijden zijn dat ondanks een algemene generale lijn een zekere plaatselijke pluraliteit zal optreden. De bijdrage vanuit de Christelijke Gereformeerde Kerk bevestigt bovendien de noodzaak van pastoraal maatwerk, juist wanneer men terugschrikt voor een omvattende en projectmatige nieuwe visieontwikkeling. Het studierapport Ede 2014 bevat bovendien het nodige materiaal om een dergelijk besluit te onderbouwen, namelijk in de passages waarin wordt aangewezen hoezeer het Burgerlijk Huwelijk geseculariseerd is met als gevolg dat het onderscheid met partnerschapsregistratie en samenlevingscontract ook volgens de wetgever zelf niet meer principieel maar gradueel is. Ook het feit dat dit aspect herkend en beaamd werd door de afgevaardigden van de kerken met wie overlegd is, onderstreept dat dit ergens benoemd moet worden. Deze aanvulling kan eenvoudig worden bewerkt door een van de besluiten van de GS Ede 2014 te splitsen en enigszins uit te breiden:

- “Uit te spreken dat de kerkenraden in hun beleid bij samenwoners moeten blijven inzetten op het Burgerlijk Huwelijk, maar daarbij wel dienen te rekenen met het vervagen van de grenzen tussen Burgerlijk Huwelijk en andere wettelijke samenlevingsvormen én met de specifieke motivatie en situatie van de betrokkenen”
- “De kerkenraden aan te bevelen het deputatenrapport-onderdeel over de ‘Bijbelse uitgangspunten’ te verwerken in hun onderwijs en toerusting van gemeenteleden en de rapport-onderdelen over “Achtergronden van het moderne samenwonen” en “Christelijke evaluatie van de bestaande instituties voor een partnerrelatie” te gebruiken bij hun pastoraat aan gemeenteleden die samenwonen.”

De uitkomst van de nadere bezinning brengt de noodzaak met zich mee om één onderdeel van de besluiten van de GS Ede 2014 weer in te trekken, namelijk waar vooruitgrijpend op een eventuele uitkomst er bij de kerkenraden op aangedrongen wordt erop toe te zien dat geregistreerde partnerschappen wel verbintenissen voor het leven dienen te zijn. Een dergelijke uitspraak zou de blijvende inzet op het Burgerlijk huwelijk ondergraven. Opgevat als onderdeel van pastoraal maatwerk zou ze juist willekeurig blijven, omdat ook ongebonden samenwoners en zij die een samenlevingscontract aangaan voorgehouden zou moeten worden dat het huwelijk een relatie voor het leven is. Bovendien impliceert ook het bestaande Burgerlijk Huwelijk geen relatie voor het leven meer, zodat de kerkenraden ook bij het aangaan daarvan een dergelijk extra accent zouden moeten zetten. Deze laatste overweging leidt – opnieuw in samenspel met het eerdere deputatenrapport – wel tot een noodzakelijke extra aanbeveling aan de kerkenraden waarin in het licht van de secularisatie van het Burgerlijk huwelijk de wacht betrokken wordt bij het Bijbelse profiel voor een huwelijk. Behalve het levenslange karakter van een huwelijk vormt ook de onlosmakelijke eenheid tussen seksuele gemeenschap en een huwelijksverbond, die door verschillende vormen van samenwonen ondergraven wordt, daarvoor een motief. Deze doelen kunnen bereikt worden door bovenstaande tweede uitspraak nog verder te precisieren en ter wille van de helderheid nogmaals te splitsen:

- “De kerkenraden aan te bevelen het deputatenrapport-onderdeel over de ‘Bijbelse uitgangspunten’ te verwerken in hun onderwijs en toerusting van gemeenteleden en daarbij vanwege de vergaande secularisatie van het Burgerlijk Huwelijk bijzondere nadruk te leggen op

het feit dat een huwelijk volgens de Bijbel ‘de totale levensgemeenschap is tussen één man en één vrouw en bedoeld voor het leven’. Aan deze levensgemeenschap is ook de seksuele eenwording van beiden verbonden.

- De kerkenraden aan te bevelen het rapport (met name de onderdelen over “Achtergronden van het moderne samenwonen” en “Christelijke evaluatie van de bestaande instituties voor een partnerrelatie”) te gebruiken bij hun pastoraat aan gemeenteleden die samenwonen.”

5. Tweede conclusie: besluittekst bevestigen en aanvullen.

Het voorgaande leidt tot de volgende besluittekst met gronden:

Materiaal:

1. studierapport “Huwelijk en Samenlevingsvormen”, bijlage bij de rapporten van de Raad van Advies inzake Huwelijk en echtscheiding en deputaten relatie kerk en overheid (GS Ede 2014);
2. aanvullend rapport van deputaten RKO en H&E.

Besluiten:

- a. uit te spreken dat de kerken in de huidige maatschappij blijven kiezen voor het wettelijke instituut van het Burgerlijk huwelijk wanneer een man en een vrouw rechtsgeldig een huwelijk willen aangaan;
- b. uit te spreken dat de kerkenraden in hun beleid bij samenwoners moeten blijven inzetten op het Burgerlijk Huwelijk, maar daarbij wel dienen te rekenen met het vervagen van de grenzen tussen Burgerlijk Huwelijk en andere wettelijke samenlevingsvormen én met de specifieke motivatie en situatie van de betrokkenen;
- c. de kerkenraden aan te bevelen het deputatenrapport-onderdeel over de ‘Bijbelse uitgangspunten’ te verwerken in hun onderwijs en toerusting van gemeenteleden en daarbij vanwege de vergaande secularisatie van het Burgerlijk Huwelijk bijzondere nadruk te leggen op het feit dat een huwelijk volgens de Bijbel ‘de totale levensgemeenschap is tussen één man en één vrouw en bedoeld voor het leven’ en op het feit dat seksuele eenwording alleen binnen deze levensgemeenschap een plaats mag hebben;
- d. de kerkenraden aan te bevelen het rapport (met name de onderdelen over “Achtergronden van het moderne samenwonen” en “Christelijke evaluatie van de bestaande instituties voor een partnerrelatie”) te gebruiken bij hun pastoraat aan gemeenteleden die samenwonen;

Gronden:

1. zowel binnen de kerken als tussen verwante Gereformeerde kerken bestaat onvoldoende tot geen draagvlak voor een omvattende visieverandering met betrekking tot het aangaan van een christelijk huwelijk in de volgende in het deputatenrapport GS Ede 2014 beoogde zin:
 - a. de inzet bij een ‘huwelijk in bijbelse zin’ in onderscheid van het in de wet vastgelegde Burgerlijk Huwelijk, en de daaraan verbonden nadruk op de kerk als eerste context voor christelijke huwelijksluitingen;
 - b. de conclusie dat de bestaande exclusieve keus voor het Burgerlijk Huwelijk kan vervallen in het licht van de secularisatie van het Burgerlijk Huwelijk en het vervagen van de grenzen naar andere wettelijke samenlevingsvormen;
2. het studierapport biedt een verantwoorde omschrijving van het spreken van de Bijbel over het huwelijk, en een in grote lijnen overtuigende analyse van de realiteit van het samenwonen en van de verschillende wettelijke vormen. Daaruit wordt duidelijk dat achtergronden en betekenis van het samenwonen per geval kunnen verschillen en dus verschillend gewogen moeten worden en dat niet alleen de alternatieve wettelijke samenlevingsvormen maar ook het Burgerlijk huwelijk de sporen van de secularisatie dragen en zich hebben verwijderd van belangrijke Bijbelse normen voor het huwelijk;
3. de al gegroeide verschillen op dit punt binnen de kerken en het uiteenlopende plaatselijke beleid maken het nodig enerzijds gezamenlijk vast te houden aan de keuze voor het Burgerlijk Huwelijk maar anderzijds voldoende bewegingsruimte te laten aan plaatselijke kerkenraden;

4. het studierapport bevat waardevolle inzichten en richtlijnen voor de pastorale en kerkrechtelijke praktijk.

2. Nieuwe opdracht

Het werk van deputaten relatie kerk en overheid heeft het karakter van een *going concern*.

Wij stellen de synode dan ook voor om de instructie grotendeels te handhaven. Grotendeels, daar de wijziging bestaat uit het laten vervallen van de opdrachten f en i, omdat deze inmiddels zijn uitgevoerd.

3. Samenstelling deputaatschap

Het deputaatschap bestond in de verslagperiode uit:

ds. P.L.Voorberg	titulair voorzitter (preses)
prof. dr. A.L.Th. de Bruijne	voorzitter (1 ^e deel van de verslagperiode)
E. van Middelkoop	voorzitter (2 ^e deel van de verslagperiode)
B. Kamsteeg	secretaris en penningmeester
mw. drs. A.E.H. van der Kolk	
ds. J.B. de Rijke	
mr. T. Stelpstra	

Op de door de synode benoemde secundi hoefde in de verslagperiode geen beroep te worden gedaan.

Bijlagen

1 Opdracht GS Ede 2014

Besluit 1:

Deputaten relatie kerk en overheid decharge te verlenen.

Besluit 2:

de preses van de generale synode te benoemen tot titulair voorzitter van het deputaatschap voor de relatie kerk en overheid, en hem de bevoegdheid te geven, in overleg met de andere deputaten, deel te nemen aan het publieke debat zoals dat het Interkerkelijk Contact in overheidszaken (CIO) voor ogen staat en eventueel ook tot publieke standpuntbepaling namens onze kerken te komen.

Daarnaast behoort tot zijn taak:

- a. Op uitnodiging van de overheid de kerken te vertegenwoordigen bij officiële plechtigheden en in bijzondere gevallen, ook zonder uitdrukkelijke uitnodiging van de overheid, de kerken te vertegenwoordigen in samenkomsten met een nationaal karakter, voor zover de aanwezigheid bij deze gelegenheden verenigbaar is met de kerkelijke verantwoordelijkheid en de christelijke levensstijl en schriftelijk te verantwoorden aan de uitnodigende instantie waarom in voorkomend geval niet op een uitnodiging kan worden ingegaan;
- b. Namens de kerken gelukwensen of betuigingen van deelneming bij vreugde of rouw het Koninklijk Huis betreffende over te brengen en de vertegenwoordiging van de kerken op Koninklijke recepties voor te bereiden en uit te voeren, behalve wanneer de generale synode bijeen is.

Besluit 3:

deputaten op te dragen:

- a. hetzij op verzoek van de overheid, hetzij op verzoek vanuit de kerken, hetzij op eigen initiatief, zich tot de overheid te richten over publieke zaken die overal in ons land de dienst van de kerk (art. A5 kerk en overheid KO 2012), of het leven als christen raken, onder meer bij ernstige openbare aantasting van Gods naam, bij ernstig onrecht en bij bedreiging van de vrijheid van godsdienst. Indien de generale synode bijeen is, doet de synode dit zelf. Deputaten dienen de kerken van hun reacties in kennis te stellen;
- b. de kerken te informeren over stukken die van de overheid bij hen inkomen en bestemd zijn voor de kerken of anderszins van belang zijn voor de kerken en over maatregelen of voornemens van de overheid en uitspraken van de rechterlijke macht die de dienst van de kerk en/ of het leven als christen raken;
- c. de gereformeerde kerken in Nederland te vertegenwoordigen in het CIO alsmede in de commissies CIO-K (kerkelijke gebouwen), CIO-J (justitie) en CIO-O (onderwijs);
- d. het nodige te doen om de betrokkenheid van kerken bij het justitiepastoraat te vergroten;
- e. een commissie te vormen die onder verantwoordelijkheid van deputaten steun en advies kan geven aan de benoemde justitiepredikant in die gevallen waarin de predikant, de kerken en/of de Dienst Geestelijke Verzorging in penitentiare inrichtingen dit gewenst of nodig achten;
- f. met de Dienst Geestelijke Verzorging in penitentiare inrichtingen in gesprek te blijven over het Theologisch Centrum voor het justitiepastoraat en te streven naar waarborging van de huidige principiële koers van het Centrum, waarbij personele participatie vanuit onze kerken tot de mogelijkheden behoort;
- g. de kerken en kerkleden desgevraagd bij te staan in het op christelijke wijze betrokken zijn in de maatschappij, in het contact met plaatselijke en regionale overheden;
- h. deel te nemen in de Stichting voor protestants godsdienstonderwijs op openbare basisscholen en te bevorderen dat bevoegde leden uit onze kerken zich voor dit werk beschikbaar stellen.
- i. deputaten opdracht te geven zich te oriënteren op de mogelijkheden om deel te nemen in het CIO-G (gezondheid) en daar een afgevaardigde naar toe te zenden indien dat wenselijk voorkomt en daarover rapport uit te brengen op de eerstvolgende generale synode;

- j. deputaten opdracht te geven te participeren in het interkerkelijk overleg ter ondersteuning van asielzoekers in hun processen bij de overheid.

Besluit 4:

deputaten een budget toe te kennen voor 2015 van € 11.700, voor 2016 van € 11.900 en voor 2017 van €12.100. Het totale budget komt daarmee op € 35.700.

2. Besluiten studierapport Raad van Advies huwelijk en echtscheiding en deputaten relatie kerk en overheid.

Materiaal:

Studierapport “Huwelijk en samenlevingsvormen”, bijlage bij de rapporten van de Raad van Advies inzake huwelijk en echtscheiding en deputaten relatie kerk en overheid.

Besluiten:

- a. in reactie op het verzoek van deputaten aan de Generale Synode om aan te geven of de daarin ontwikkelde denklijnen een goede richting wijzen of niet, daarover nog geen uitspraak te doen;
- b. het deputaatschap relatie kerk en overheid samen met het deputaatschap huwelijk en echtscheiding opdracht te geven om te onderzoeken of er bij andere kerken bereidheid is om gezamenlijk deze zaak te bestuderen en tot een breed gedragen besluit te komen, en daarover aan de volgende synode te rapporteren;
- c. uit te spreken dat voor het huwelijk als “een totale levensgemeenschap van één man en één vrouw, rechtsgeldig aangegaan voor het leven” in de huidige maatschappij het Burgerlijk huwelijk de meest passende vorm is;
- d. in afwachting van een definitief besluit inzake de verschillende samenlevingsvormen de kerkenraden op te roepen erop toe te zien dat bij het aangaan van een geregistreerd partnerschap de betreffende man en vrouw elkaar trouw beloven voor het leven;
- e. de kerkenraden aan te bevelen het rapport- onderdeel over de “bijbelse uitgangspunten” te verwerken in hun onderwijs en toerusting van gemeenteleden en het rapport- onderdeel over “achtergronden van het moderne samenwonen” te gebruiken bij hun pastoraat aan gemeenteleden die samenwonen.

Gronden:

- 1. *deputaten vonden elkaar niet bij twee centrale aspecten van de in het studierapport ontwikkelde denklijnen:*
 - a. *de invoering van een ‘huwelijk in bijbelse zin’ naast het in de wet vastgelegde ‘burgerlijk huwelijk’ en de andere wettelijke relatievormen ‘geregistreerd partnerschap’ en ‘samenlevingscontract’;*
 - b. *de conclusie dat het verschil tussen Burgerlijk huwelijk en Geregistreerd partnerschap niet langer als principieel van karakter kan worden beschouwd, en oordelen zelf dat dit visieverschil tot voortgaande bezinning zou moeten leiden;*
- 2. *het studierapport biedt een verantwoorde omschrijving van het spreken van de Bijbel over het huwelijk, een in grote lijnen overtuigende analyse van de realiteit van het samenwonen en van de verschillende wettelijke vormen maar biedt nog onvoldoende om te kunnen beslissen of de kerken zich in een eigen regelgeving rond kerkelijke erkenning en bevestiging van een huwelijk voortaan moeten richten naar een eigen Bijbelse huwelijksdefinitie in plaats van uit te gaan van het bestaande burgerlijk huwelijk;*
- 3. *deputaten wijzen terecht op het feit dat overleg met andere kerken nodig is bij een dermate centraal onderwerp als de omgang met het burgerlijk huwelijk en de plaats die de kerk inneemt bij het aangaan van huwelijken door haar leden;*
- 4. *er is de wettelijke mogelijkheid om het geregistreerd partnerschap aan te vullen met bepalingen die passen bij het kerkelijk spreken over het bijbelse huwelijk;*

5. *het studierapport bevat waardevolle inzichten en richtlijnen voor de pastorale en kerkrechtelijke praktijk.*

3. Voorstel inzake formulering nieuwe opdracht

Besluit 1:

deputaten relatie kerk en overheid decharge te verlenen.

Besluit 2:

de preses van de generale synode te benoemen tot titulair voorzitter van het deputaatschap voor de relatie kerk en overheid, en hem de bevoegdheid te geven, in overleg met de andere deputaten, deel te nemen aan het publieke debat zoals dat het Interkerkelijk Contact in overheidszaken (CIO) voor ogen staat en eventueel ook tot publieke standpuntbepaling namens onze kerken te komen.

Daarnaast behoort tot zijn taak:

- a. Op uitnodiging van de overheid de kerken te vertegenwoordigen bij officiële plechtigheden en in bijzondere gevallen, ook zonder uitdrukkelijke uitnodiging van de overheid, de kerken te vertegenwoordigen in samenkomsten met een nationaal karakter, voor zover de aanwezigheid bij deze gelegenheden verenigbaar is met de kerkelijke verantwoordelijkheid en de christelijke levensstijl en schriftelijk te verantwoorden aan de uitnodigende instantie waarom in voorkomend geval niet op een uitnodiging kan worden ingegaan;
- b. Namens de kerken gelukwensen of betuigingen van deelneming bij vreugde of rouw het Koninklijk Huis betreffende over te brengen en de vertegenwoordiging van de kerken op Koninklijke recepties voor te bereiden en uit te voeren, behalve wanneer de generale synode bijeen is.

Besluit 3:

deputaten op te dragen:

- a. hetzij op verzoek van de overheid, hetzij op verzoek vanuit de kerken, hetzij op eigen initiatief, zich tot de overheid te richten over publieke zaken die overal in ons land de dienst van de kerk (art. A5 kerk en overheid KO 2012), of het leven als christen raken, onder meer bij ernstige openbare aantasting van Gods naam, bij ernstig onrecht en bij bedreiging van de vrijheid van godsdienst. Indien de generale synode bijeen is, doet de synode dit zelf. Deputaten dienen de kerken van hun reacties in kennis te stellen;
- b. de kerken te informeren over stukken die van de overheid bij hen inkomen en bestemd zijn voor de kerken of anderszins van belang zijn voor de kerken en over maatregelen of voornemens van de overheid en uitspraken van de rechterlijke macht die de dienst van de kerk en/ of het leven als christen raken;
- c. de gereformeerde kerken in Nederland te vertegenwoordigen in het CIO alsmede in de commissies CIO-K (kerkelijke gebouwen), CIO-J (justitie), CIO-O (onderwijs) en CIO-G (gezondheid)
- d. het nodige te doen om de betrokkenheid van kerken bij het justitiepastoraat te vergroten;
- e. met de justitiepredikant contact onderhouden op de manier zoals door deputaten relatie kerk en overheid is vastgelegd;
- f. de kerken en kerkleden desgevraagd bij te staan in het op christelijke wijze betrokken zijn in de maatschappij, in het contact met plaatselijke en regionale overheden;
- g. deel te nemen in de Stichting voor protestants godsdienstonderwijs op openbare basisscholen en te bevorderen dat bevoegde leden uit onze kerken zich voor dit werk beschikbaar stellen.
- h. deputaten opdracht te geven te participeren in het interkerkelijk overleg ter ondersteuning van asielzoekers in hun processen bij de overheid.

Besluit 4:

deputaten een budget toe te kennen voor 2018 van € 12.358, voor 2019 van € 12.598 en voor 2020 van € 12.838. Het totale budget komt daarmee op € 37.794.

4. Rooster van aftreden

prof. dr. A.L.Th. de Bruijne	2017
B. Kamsteeg	2017
Mw. drs. A.E.H. van der Kolk	2023
E. van Middelkoop	2020
ds. J.B. de Rijke	2020
mr. T. Stelpstra	2023

5. Begroting 2018-2020

Kosten	2018	2019	2020
vergaderkosten	300,-	340,-	380,-
reiskosten	1958,-	1958,-	1958,-
contributie CIO	10.100,-	10.300,-	10.500,-
totaal	12.358,-	12.598,-	12.838,-
TOTAAL	Euro 37.794,-		

6. Voortgangsverslagen

Voortgangsverslagen over de periode 2014 en 2015 zijn geplaatst op website
<http://www.gkv.nl/organisatie/generale-synode/jaarrapporten-2014-2017/>